

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

18(27)

2018

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

LI VILNIUS 2018

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – mokslinis etnologijos ir socialinės ir kultūrinės antropologijos žurnalas. Jame spausdinami recenzuojami straipsniai, konferencijų pristatymai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas pristato mokslo aktualijas ir skatina teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Lithuanian Ethnology: Studies in Social Anthropology and Ethnology – is a peer reviewed journal of ethnology and social and cultural anthropology. It publishes articles, conference presentations, book reviews and review articles, which may be in Lithuanian or English, primarily focused on Lithuania, Central and Eastern Europe. The journal represents current debates and engages in methodological discussions.

REDAKCIŅĖ KOLEGIJA / EDITORIAL BOARD

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius / Editor-in-Chief)

Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania

Auksuolė Čepaitienė

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Jonathan Friedman

Kalifornijos universitetas / University of California, San Diego, USA

Jonathan Hill

Pietų Ilinojaus universitetas / Southern Illinois University, Carbondale, USA

Neringa Klumbytė

Majamio universitetas / Miami University, Ohio, USA

Ullrich Kockel

Heriot-Watt universitetas / Heriot-Watt University, Edinburgh, UK

Orvar Löfgren

Lundo universitetas / Lund University, Sweden

Jonas Mardosa

Lietuvos edukologijos universitetas / Lithuanian University of Educational Sciences, Vilnius, Lithuania

Žilvytis Šaknys

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

REDAKCIŅĖS KOLEGIJOS SEKRETORĖ / EDITORIAL ASSISTANT

Danguolė Svidinskaitė

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Leidyklos adresas / Address of the Publisher: Redakcinės kolegijos kontaktai / Editorial inquiries:

Lietuvos istorijos institutas

Tel. / Phone: + 370 5 262 9410

Kražių g. 5, LT-01108 Vilnius

El. paštas / E-mail: etnolog@istorija.lt

[<www.istorija.lt>](http://www.istorija.lt)

vytis.cubrinskas@vdu.lt

Žurnalas registruotas / The Journal indexed in:

European Reference Index for the Humanities (ERIH)

EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Humanities International Complete,

SocINDEX with Full Text; Modern Language Association (MLA) International Bibliography

Leidybą finansavo Lietuvos mokslo taryba pagal Valstybinę lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programą (Sutartis Nr. LIP-078/2016)

TURINYS / CONTENTS

Pratarmė (<i>Vytis Čiubrinskas</i>)	5
Editorial (<i>Vytis Čiubrinskas</i>)	7

Straipsniai / Articles

Chris Hann

Ritual and Economy: From Mutual Embedding to Non-Profit Festivalisation in Provincial Hungary	9
Ritualas ir ekonomika: nuo abipusės nesuprekinotos ekonomikos iki nevyriausybės festivalizacijos provincinėje Vengrijoje. Santrauka	33

Rasa Paukštytė-Šaknienė

Kaimynystės ryšiai šių dienų kultūroje: atvejais iš Vilniaus apylinkių	35
Neighbourly Ties in Contemporary Culture: Cases from the Vilnius Area. Summary	59

Darius Daukšas

Tarp tapimo norvegu ir buvimo lietuviu: Norvegijos lietuvių pilietybės sampratos	63
Caught between Becoming a Norwegian and Staying a Lithuanian: Concepts of Citizenship among Lithuanian-Norwegians. Summary	85

Jolanta Kuznecovienė

<i>Gyvenimas ant sūpuoklių</i> : lietuvių diasporos antrosios kartos identiteto dilemos	87
<i>On the Swings</i> : Identity Dilemmas of the Second-Generation Lithuanian Diaspora. Summary	107

Audronė Daraškevičienė

Vaiko auklėjimas šiuolaikinėje Lietuvoje: tėvų požiūris	109
Bringing up a Child in Contemporary Lithuania: Parental Attitudes. Summary	127

Žilvytis Šaknys

Valstybės (Tautos) švenčių formavimo ypatumai 1918–1940 m. Lietuvoje ...	129
State (National) Holidays in Lithuania between 1918 and 1940. Summary	151

Diskusijų forumas / Forum

Christian Giordano

- From Political Subjectivity to Political Intentionality: The Predominance
of Society over the Individual 155
- Nuo politinio subjektyvumo iki sąmoningumo: visuomenės
dominavimas prieš individą. Santrauka 170

Mokslinis pranešimas / Special Lecture

Orvar Löfgren

- Mano ar mūsų? Namai kaip moralinė ekonomika 173

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

- Lietuvių etnografijos enciklopedinis žodynas. B. Kulnytė,
E. Lazauskaitė (sud.) (*Auksuolė Čepaitienė*) 197
- Jonas Vitartas (Jan Michał Witort, 1853–1903). Rinktiniai raštai 1.
A. Čepaitienė (sud.) (*Venantas Mačiekus*) 202
- Gražina Žumbakienė. Senieji Lietuvos gėlių darželiai: kvapnūs,
puošnūs, gydantys (*Loreta Martynėnaitė*) 206
- Etnografija. Metraštis 26 [skirta V. Miliui]. E. Lazauskaitė,
Ž. Šaknys (sud.) (*Auksuolė Čepaitienė*) 208

Konferencijos / Conferences

- Amerikos antropologijos asociacijos 116-asis forumas Vašingtone
(*Vytis Čiubrinskas*) 213
- EASA 15-oji konferencija Stokholme (*Auksuolė Čepaitienė, Vytis Čiubrinskas*) ... 216
- AABS konferencija 2018 (*Audronė Daraškevičienė, Vida Savoniakaitė,
Skaidrė Urbonienė*) 219
- III nacionalinė doktorantų konferencija „Veritas Ethnologica“
(*Vaida Rakaitytė*) 222

Sukaktys / Anniversaries

- Petrui Kalniui – 70 (*Žilvytis Šaknys*) 225

In Memoriam

- Netekome Marijos Mastonytės-Miliuvienės (*Žilvytis Šaknys, Petras Kalnius*) ... 229

Sukaktys

PETRUI KALNIUI – 70

Nepastebimai eina laikas. Šiais jubiliejiniais Lietuvai metais švenčiame ir žurnalo „Lietuvos etnologija. Socialinės antropologijos ir etnologijos metraštis“ aktyvaus bendradarbio Petro Kalniaus jubiliejų.

Petrus Kalnius gimė 1948 m. lapkričio 16 d. Kretingos aps., Darbėnų vls., Vainikių-Medsėdžių kaime (dabar Kretingos r.). Vaikystė nebuvo lengva. 1950 m. tėvas buvo įkalintas lageryje, o šeima su mažamečiais vaikais klajojo po įvairias Žemaitijos vietas slapstydamosi nuo tremties. 1967 m. baigė Darbėnų vidurinę mokyklą ir įstojo į Vilniaus universiteto Istorijos-filologijos fakulteto istorijos specialybę. Universitetą baigė 1972 m. ir įgijo istorijos ir visuomenės mokslų dėstytojo specialybę.

1972–1975 m. dirbo Kėdainių kraštytyros muziejuje vyr. moksliniu bendradarbiu, Kultūros ministerijos Mokslinės-metodinės kultūros paminklų apsaugos taryboje vyr. moksliniu bendradarbiu ir istorikų grupės vadovu. Nuo 1975 m. pradėjo dirbti Istorijos instituto Etnografijos skyriuje (vėliau – Lietuvos istorijos institu-

to Etnologijos skyrius, Etnologijos ir antropologijos skyrius) vyresnioju laborantu, vėliau jaunesnioju moksliniu bendradarbiu, nuo 1986 m. – moksliniu bendradarbiu. 1989 m. bendradarbių buvo išrinktas Etnografijos skyriaus vedėju, juo dirbo iki 1991 m. pabaigos. Nuo 1991 m. pabaigos iki išėjimo į pensiją 2012 m. dirbo institute vyr. mokslo darbuotoju.

Nuo darbo institute pradžios domėjosi miesto etnografiniais tyrinėjimais, dirbo vadovaujamas žymiausio šios srities specialisto Lietuvoje A. Daniliausko. Dar neapgynęs disertacijos jis kartu su šiuo etnologu jau publikavo monografiją *Lietuvos TSR pramonės darbininkų kultūros ir šeimos etnografinės problemos*. 1984 m. balandžio 6 d. Baltarusijos mokslų akademijos Menotyros, etnografijos ir folkloro institute apgynė istorijos mokslų kandidato disertaciją tema „Dabartinė Lietuvos TSR pramonės dirbančiųjų šeima“ (1993 m. kovo 12 d. Lietuvos mokslo taryba diplomą nostrifikavo ir pripažino daktaro laipsnį). 1982–1984 m. kartu su Lietuvos bei N. Miklucho-Maklajaus instituto mokslininkais

vykdė projektą „Lietuvos gyventojų buitį ir kultūra“ ir publikavo monografiją *Šiuolaikinė Lietuvos TSR miesto gyventojų šeima* (1988). Po Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimo kelerius metų tyrinėjo etninius procesus, vykusius XX a. Pietryčių Lietuvoje. Kitaip negu kiti šiuo klausimu domėjėsi autoriai, P. Kalnius daugiausia dėmesio skyrė natūraliosios etninės asimiliacijos peripetijoms įvairiose etninėse bendruomenėse, šeimos vaidmeniui etniniuose procesuose. Jo darbą vainikavo dvi didelės monografijos *Etniniai procesai Pietryčių Lietuvoje XX a. antroje pusėje* (1988) ir *Lietuvių šeima ir papročiai* (su A. Vyšniauskaite ir R. Paukštyte, 1995, antrasis papildytas leidimas 2008 m., parašyta ir nauja P. Kalniaus pratarmė).

Labai svarbi jo vykdoma mokslinių tyrimų sritis – Lietuvos regioninių bendruomenių ir lietuvių regioninės savimonės klausimai. Šia tema jau publikuota per dešimt straipsnių prestižiniuose Lietuvos leidiniuose, tyrimus vainikavo solidi monografija *Žemaičiai. XX a. – XXI a. pradžia* (2012). Šią knygą įvardinčiau vienu svarbiausių mokslininko darbų. 2012 m. pasirodė Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto išleista monografija *Homo narrans: folklorinė atmintis iš arti*, kurios vienu iš bendraautorų yra ir P. Kalnius (su B. Stundžiene ir kitais).

Greta šių klausimų straipsniuose analizuoti ir teoriniai etnologijos mokslo klausimai, šio mokslo plėtros perspektyvos, o etnologiją studijuojantys studentai dar ir šiuo metu studijuoja jo parengtą leidinį *Statistikos taikymas etnologijoje* (1999).

1991–1992 m. P. Kalnius vadovavo Lietuvos istorijos instituto mokslinei programai „Lietuvių šeima ir papročiai“, 1993–1998 m. – programai „Šeima ir etniniai procesai“, 2001 m. – LR Kultūros ministerijos finansuojamiems projektams „Dabartinė lietuvių regioninė savimonė: raiškos formos ir raidos tendencijos“,

2005 m. – „Seinų krašto lietuviai: etninio ir kultūrinio tapatumo bruožai“. Šio projekto rezultatas – jubilieato sudarytas ir suredaguotas Lenkijoje išleistas straipsnių rinkinys *Punsko ir Seinų krašto lietuviai: etninio ir kultūrinio tapatumo bruožai* (2006). Tai į etnologijos istoriją įeis kaip pirmoji užsienyje (Punske) išleista knyga, be to, iki šiol nebuvo atvejo, kad monografija būtų išleista per nepilnus metus pabaigus lauko tyrimus. Tai P. Kalniaus pastangų nuopelnas.

Dalyvavo etnografinėse ekspedicijose beveik visuose Lietuvos rajonuose, Punsko-Seinų krašte. Čia, kaip ir daugelyje Lietuvos vietovių, vadovavo ekspedicinėms grupėms. Be šešių monografijų (iš jų dvi su bendraautoriais), publikavo apie šimtą mokslinių straipsnių, buvo daugelio leidinių redakcinės kolegijos nariu, moksliniu recenzentu. Daugumas mokslinių straipsnių publikuota prestižiniuose žurnaluose ir tęstiniuose moksliniuose leidiniuose „Lituanistica“ (ir šio žurnalo pirmtake – LTSR MA darbuose), „Vilniaus istorijos metraštis“, „Liaudies kultūra“, „Lietuvių katalikų Mokslų Akademijos metraštis“, „Lietuvių katalikų Mokslų Akademijos suvažiavimo darbai“, „Lietuvos etnologija: Socialinės antropologijos ir etnologijos studijos“ (penktame mokslinio žurnalo pirmtakės „Lietuvos etnologijos“ tome jis publikavo minėtą monografiją *Etniniai procesai Pietryčių Lietuvoje XX a. antroje pusėje*), „Darbai ir dienos“, „Tautosakos darbai“, „Lithuanian Historical Studies“, „Lietuvių kalbotyros klausimai“, „Žiemgala“, „Etnologiniai tyrinėjimai Lietuvoje“ (ir šio leidinio pirmtake – „Etnografiniai tyrinėjimai Lietuvoje“), „Mūsų praeitis“, Estijos moksliniame žurnale „Journal of Ethnology and Folkloristics“ ir kituose leidiniuose. Taip pat bendradarbiauta ir UNESCO organizuojuose leidiniuose, kuriuose prancūzų ir anglų kalbomis publikuoti P. Kalniaus straipsniai.

Daug jėgų pareikalavo ir organizacinis darbas. P. Kalnius yra tęstinių ir periodinių leidinių „Etninė kultūra“, „Šiaurės Lietuvos kultūros paveldas“, „Gimtasai kraštas“, 1990–1994 m. žurnalo „Lituanistica“, 1996–2002 m. didelių studijų ir monografijų „Lietuvos etnologija“ (1–9 t.) redakcinių kolegijų narys. Didžiulį organizacinį darbą jubilias atliko ir rūpindamasis etninės kultūros sklaida. Nuo 2000 m. jis aktyvus Etninės kultūros globos tarybos prie Lietuvos Respublikos Seimo narys (2000–2008 ir nuo 2018 m.), 2001–2007 m. buvo LR Kultūros ministerijos Etninės kultūros ekspertų komisijos narys. Keletą kartų buvo renkamas „Vilnijos“ draugijos tarybos bei šios draugijos konsultacinės tarybos nariu. Nuo 1997 m. yra Lietuvių katalikų mokslo akademijos narys. Čia savo veikla yra vienas aktyviausių etnologų.

Jubilias buvo Lietuvos istorijos instituto doktorantūros komisijos narys, tarptautinės mokslinių darbų bazės „Lituanistica“ etnologijos darbų ekspertų grupės koordinatorius, Lietuvos istorijos instituto tarybos narys.

Savo sukaupią patirtį P. Kalnius aktyviai perduodavo jaunajai kartai. 1993–2001 m. jis dėstė įvairius kursus etnologijos specialybės studentams Vytauto Didžiojo universitete, skaitė paskaitas doktorantams. P. Kalnius pasižymi geranoriškumu, dalyvauja moksliniuose seminaruose, konferencijose, padeda jauniems etnologams metodiniais patarimais, o paprašytas per trumpą laiką recenzuoti straipsnį ar monografiją – niekada neatsisako ir visada pateikia naudingų kritiškų pastabų

bei racionalių patarimų. Aktyviai skaitė paskaitas Lietuvos istorijos instituto ir Jaunimo turizmo centro Jaunojo etnografo mokyklos moksleiviams, pedagogams, kultūros darbuotojams.

Vienas svarbiausių P. Kalniaus bruožų – pareigingumas. Per kartu pradirbto ketvirčio amžiaus Lietuvos istorijos instituto Etnologijos skyriuje nė karto iš jo lūpų neišgirdau žodžių „pamiršau“, „nespėjau“ ar „negaliu“. Ar tai būtų pavedimas perskaityti kolegos straipsnį, ar pabaigti parašyti monografiją, kiekvieną darbą jubilias atlieka kruopščiai, susikaupęs ir atsakingai. Dar niekada nebuvo, kad darbą P. Kalnius atliktų vėluodamas, atmetinai. Jubilias visada buvo darbštus, žemaitiškai atkaklus ir nuoseklus. Toks buvo darbe, nepasikeitė ir išėjęs į pensiją. Rašo ir mokslinius, mokslo populiarinimo straipsnius, apžvalgas ir prisiima begales visuomeninių darbų.

Jėgų P. Kalniui suteikia begalinis patriotizmas, meilė Žemaitijai, Lietuvai ir etnologijos mokslui. Šių dienų kultūros tyrimai jį verčia ne tik analizuoti, bet ir jautriai išgyventi Lietuvos etnodemografinės ir jos gyventojų etninio tapatumo problemas. „Dirbu Lietuvai“ – šie žodžiai lemia jubilato sprendimus prisiimti vis naujus visuomeninius išipareigojimus. Nors nudirbta daug darbų, jis jų nesureikšmina. Būdamas vienas kvalifikučiausių ir daugiausia pasiekusių Lietuvos etnologų jis išlieka kuklus. Labai myli gamtą, žemę, mėgsta pėsčiomis keliauti po Lietuvą.

Sveikiname Petrą garbingo jubiliejaus proga ir linkime, kad visi iškilais etnologo lūkesčiai ir svajonės taptų realybe.

Žilvytis Šaknys